

Nyertesek, áldozatok és következmények - A digitális oktatás három hónapjának tapasztalatai – I. rész

Setényi János, Szepesi Balázs - 2020. szeptember

Az ezredforduló utáni magyar iskola eddigi történetének talán legnagyobb horderejű változása volt, amikor egy hétvége alatt digitális oktatásra állt át az ország. Hogyan élte meg gyerek, szülő, tanár ezt a három hónapot? Melyik iskolák tudtak jól reagálni, hol ment nehezebben? Milyen tanulságokkal szolgál, milyen következményekkel jár ez a nagyszabású kísérlet? Erről szól cikkünk első része.

A gyerekek egy része eltűnt, egy része kivirult

A diákok ötöde az első hetekben [eltűnt](#), ők a digitális három hónap vesztesei. A tanároknak nem sikerült elérni vagy bevonni őket. Ez nem csak a legszegényebbek között fordult elő, de ott a leggyakoribb. Nem működik a digitális oktatás, ahol nincs számítógép; ahol a mobilnet hamar elfogy; ahol a szülő vagy nagyszülő nem tudja, hogyan kell kezelni a számítógépet; ahol túl zsúfolt a szoba, hogy valaki nyugodtan tanulhasson. Ezekre a helyekre papíron juttatták el a leckét, de valószínű, hogy ez kevés gyereknél működött rendesen. (Erről a világról [ez a cikk](#) ír részletesebben). Nem tudni, hogy ez a veszteség milyen mértékű – valószínű, hogy a kimaradó diákok egy része a hagyományos oktatásban sem jutott volna sokkal többre. (Erről korábban [itt írtunk](#)). Ez a veszteség kijelöli a digitális oktatás egyik legfőbb jövőbeli kihívását: hogyan lehet hálózatot, gépet, motiváló tananyagokat eljuttatni az ország szegény családjaihoz.

Az Összkép a magyar társadalom és gazdaság működéséről szóló elemzések magazinja. [Iratkozz fel hírlevelünkre](#), [kövess minket](#), ha szeretnéd mélyebben megérteni, hogyan működik Magyarország.

Az abszolút nyertes a diákoknak az a része, akik kivirultak a karanténiskola alatt. Ezek az általában felső-középosztályhoz tartozó gyerekek rendesen ettek, aludtak. Elmúltak a szorongásaik, tanulmányi területen szárnyalni kezdtek. Korábban nyomasztotta őket az iskola, nehezen túrték annak kereteit és most felszabadulásként élik meg a nyugalmat, a saját tempót.

A motiváció a döntő tényező

A digitális iskola tipikus diákjai egyszerre élvezték a szabadságot és hiányolták a megszokott rendet, a közösséget. Az eredményeik nem lettek rosszabbak, habár a digitális iskola máshogyan és mást osztályozott, mint ahogy azt megszoktuk. A beszámolók szerint a távoktatásban a jegy szerepe inkább

a jutalmazás, az erőfeszítés elismerése volt, kevésbé a tudásszint mérése. Már csak azért is, mert a távoktatásban még inkább igaz, hogy nem csak a gyerek, hanem az őt segítő szülő is kapja az osztályzatot.

Forrás: lsveikata.lt

A felsőoktatásban voltak rendes vizsgák, az ottani tapasztalatok azt mutatják, hogy a diákok motivációján múlik, hogy a járvány alatt hogyan haladtak a tanulnivalóval. A normálhoz képest javult a teljesítménye azoknak, akiket érdekel az anyag, nagyra tartják a tudást. A tanulást elvárásként megélő diákok pedig az iskolai nyomás nélkül érezhetően lassabban haladtak.

Nem csak a diák, hanem a szülő eltökéltsége is fontos. Az elkötelezett családokban a járvány elleni védekezés után az élet második legfontosabb szervező elvévé vált, hogy az összes kiadott házi és szorgalmi elkészüljön. Ahol a szülőknek más volt a fontos, ott kisebb volt a gyereken a nyomás. Inkább cseteltek, játszottak a gépen, minthogy a tananyagot nyúzzák.

Az év eleji felmérések, a kompetenciatesztek fogják majd megmutatni pontosan hogyan is hatott a diákok teljesítményére a digitális iskola. Néhány intézmény tapasztalata alapján úgy tűnik, az oktatás módszertana is komolyan hat arra, hogy mennyire sikerült a számítógépekkel kiváltani az osztálytermet. A nyelvoktatásban a tankönyvekkel korszerű pedagógiai technikák épülnek be a tanári gyakorlatba, itt okozott a legkevesebb gondot a digitális átállás. Azoknál a tárgyaknál nagy a zuhanás, ahol a tanítás inkább művészet, mint elsajátítható gyakorlatok szakszerű használata. Egyrészt tipikusan ilyenek a természettudományi tárgyak: a fizika, a kémia a biológia. Másrészt az elsősök, másodikosok esetében

a tanítónéni együtt lélegzik a gyerekekkel, kell a simogatás, hogy jól tudjon kanyarodni a betű. A testnevelést pedig természetesen felváltotta az őszinteségteszt szerű edzésnapló.

A tanév kezdetekor az Összkép hagyományosan a magyar iskola világával foglalkozik. Négy éve azt elemeztük, [hogyan néz ki a szülő szemszögéből az iskola](#). Három éve azzal foglalkoztunk, [hogyan lehetne nekifogni az oktatási rendszer jobbitásának](#). Tavaly előtt a kompetenciaeredmények területi különbségeit mutattuk be [szövegértésből](#) és [matematikából](#). Az előző évben áttekintettük, [egy évtized alatt hol javult és hol romlott a 12 évesek tudása](#).

Itt digitális iskola épül

Az intézmények harmadában viszonylag gyorsan kialakult az iskolaszerű online működés. Ezekben a helyeken egy központi platformra telepítették a tanítás szervezését. A munkaközösségek jelentősége megnőtt, komoly konzultációs és tananyag-fejlesztő csapatokká váltak. A tanárok próbálkoztak és korrigáltak: keresték az érdekes tartalmakat, feladatokat. Feladatuknak tartották, hogy tanuljanak és fejlődjenek. A digitális világban járatanabb kollégáknak az ebben a közegben otthonosabb társaik segítettek – sokszor új szintet adva a generációk egymáshoz való viszonyához. Elfogadták az anyuka, apuka munkatársává válását, tartalmi együttműködéssé vált a korábban előzőkeny és hivatalos kapcsolat a tisztelt szülők és a kedves tanárnő/úr között.

Ezekben a helyeken az iskolavezetők többre törekedtek, mit a címlista összeállítása, az eszközellátás megszervezése, a kimaradók becserkészése és a kollégák lélekápolása. Arra is figyeltek, milyen legyen a digitális iskola: Milyen platformon és hogyan működjön? Hogyan képezzék, fejlesszék egymást a kollégák? Hogyan szervezzék egységes, gyerekbarát csomaggá a sok tanártól érkező feladatot?

Ezekben az intézményekben nem csak a tervezett tananyag leadása volt szervezettebb és sikeresebb. Idővel a tanulás jellege alakult át. Egyre nagyobb teret nyernek a kreatív feladatok, gyakoribbá vált a gyerekek intenzív bevonása a tanulás szervezésébe, a tanár a tudás forrásából egyre inkább az önálló tudásszerzés mentorává válik. Volt, ahol egy idő után összeomlott az osztályrendszer és kisebb csoportokban folyt tovább a tanulás. Kiszabadult a szellem a palackból. Új szervezeti logikájú és feladatértelmezésű intézmény jött létre, hozzáidomulva a fizikai jelenlét biztosította autoritás hiányához, keresve a technológia adta új lehetőségeket.

Kísérletek ezek, sok még a gyerekbetegség, a rutin hiányát a sok munka pótolja. Ezek az intézmények azonban túlléptek a három hónap pusztán túlélésén, és elkezdtek egy új oktatás felépítését.

Miska bácsi levelesládái

Az iskolák zöme lényegében logisztikává alakította a korábbi oktatást. Arra ment el az energia, hogy minél több diák időben megkapja, mi a tananyag és mi a feladat és képes legyen a leckét visszajuttatni az azt értékelő tanárokhoz. Az órai monológok képernyőre kerültek. Egyénileg próbálkoztak a tanárok, de az iskola működése lényegében a központ által előírtak teljesítésére és Krétabeli adminisztrálására koncentrált.

Forrás: oroscafe.hu

Ezek az iskolák valószínűleg normál üzemmódban sem tesznek sokkal többet, csak most a fegyelmező erő, a tanári torok és a személyes kontaktus adta inspiráció nélkül, még inkább a kötelező teljesítésére maradt energiája a magára maradó tanároknak, diákoknak.

Ki lesz a révész?

A három digitális hónap mindenki számára egyértelművé tette, hogy az iskolai oktatás több mint száz éve stabil rendszere leáldozóban van. Az alapvetések kérdőjeleződtek meg: a kőépület, az ipari társadalom időbeosztása, a tekintélyalapúság, az osztályközösség, a tudásátadásban és a szocializációban betöltött domináns szerep. A tanár központisága és a tantervi előírások egységessége még megtartotta pozícióit, de az online oktatás kiszabadította szellemek ezt is hamar harapdálni kezdik.

Egyes aspektusaiban egyértelműen látható mi fog történni, futószalagon jön a jövő. A digitális infrastruktúra és a digitális tartalomgyártás felértékelődik. A piaci folyamatok, a technológiai fejlődés adják a ritmust, amit nem nehéz tartani. A hálózatfejlesztés és a tartalomfejlesztés technikai és intézményei már léteznek, csak a pénzt kell lapátolni a kályhába.

Az egyik nagy kérdés, hogy ki lesz az új digitális iskola helyi működését megalapozó innováció központi szereplője. Ki kínálja majd a platformokat, ki szervezi majd a tananyagok gyártását, ki nyeri meg ügyfélnek az iskolákat és a szülőket. Ki lesz a révész a hagyományos kőiskola és a jövő iskolája között? Három fajta szereplő léphet be erre a szerepre:

- Nemzeti Közmű - Központi nemzeti szintű szereplő, aki megfelelő kritikus tömeget, kellő tőkét és szabályozási befolyást tud felvonultatni
- Helyi hősök - Hazai, regionális piaci szereplők, akik a kulturális előny mellett élvezhetik a technológia átvétel olcsóságát és a kulturális kiszolgáltatottságtól jogosan tartó helyi közösségek támogatását
- Lokális közvetítők - A globális piaci szereplők hazai adaptációját szervező és közösségileg elfogadhatóvá tévő cégek, mozgalmak

A Nemzeti Közmű felé a legkézenfekvőbb elindulni, de ez az, ami legkönnyebben feneklík meg a kompromisszumkényszereken és a nehezen elkerülhető bürokratikus kereteken. A helyi hősökre épülő forgatókönyv a legszimpatikusabb, azonban itt azt kell megoldani, hogyan kaphatnak egyes cégek/ökoszisztémák úgy pályát, hogy nem kényelmesíti el őket a privilégium. A Lokális közvetítők világa egyesíteni tudja a személyes motivációkra épülő mozgalmak rugalmasságát és a piaci erővel járó piacépítő és befolyásszerző képességet, azonban természetesen csak részszeponctok, részérdekek képviselőit képesek.

Feltételezhetően hibrid megoldás lesz a vége és biztos, hogy nehéz azt a tudás és hatalomkoncentrációt elképzelni, ami meg tudja tervezni, ki szervezze a jövő oktatásának kereteit és ezt az elgondolást ki is tudja kényszeríteni. Akkor tudjuk a jövőbeli átalakulást legjobban saját képünkre formálni, minél egyértelműbben tudjuk, milyen elvárásaink vannak a jövő iskolájával kapcsolatban, és minél nagyobb az egyetértés ezekkel az elvárásokkal kapcsolatban.

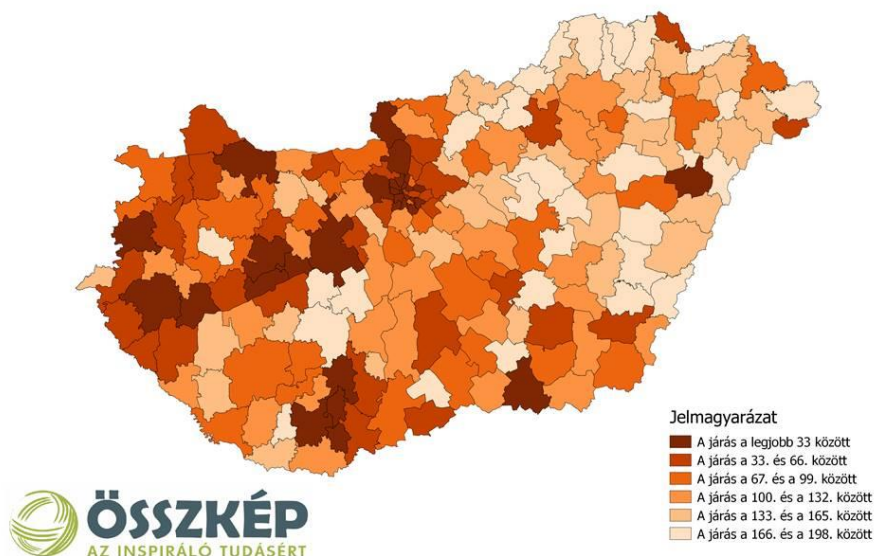
Nehéz ez. A magyar oktatási rendszer egy évtizedek óta összeállt és minden frusztráció ellenére működő megoldás egy nem jól definiált feladatra (Erről cikkünk második részében lesz részletesen szó). A jövő digitális oktatásával kapcsolatban pedig pont a feladatot – a köznevelés működésével kapcsolatos elvárásainkat kellene rögzíteni és a megoldást szállítja majd a digitális iskola szervezője.

Tovább nehezíti az oktatással kapcsolatos elvárások egyértelmű megfogalmazását, hogy a magyar iskola világának földrészei közötti távolság a karantén következtében gyorsulva nő.

A három hónap megerősítette a magyar iskola hármas tagolását

A három hónap mind motiváció, mind szervezettség alapján szétszórta a diákok és iskolák mezőnyét. Ahogy a kényszerű országos méretű kísérlet eredményei napszínre kerülnek, még élesebben merülnek fel majd a magyar iskola egyébként régóta velünk dilemmái.

A járások sorrendje a matematika kompetencia felmérések eredményei alapján - 2013-2017-es adatok

- Milyen infrastruktúrafejlesztések, célzott programok révén lehetne az iskola világából kimaradó gyerekeket visszacsatolni a köznevelés rendszerébe?
- Hogyan lehet az iskolától keveset váró szülők és a motiválatlan tanárok iskolába energiát pumpálni? Milyen központilag meghatározott elvárások és azokat támogató technológiák, szervezeti keretek képesek javítani ezeknek a sokra nem vágyó tanüzemeknek a működését?
- Hogyan lehet megtartani, erősíteni a járvány kényszereit fejlődési lehetőséggé formáló iskolák, a gyereknevelésben tapasztalatot szerző, felbátorodó szülők motivációt és jövőformáló erejét? Hogyan érhető el, hogy ne vonuljanak ki a köznevelés rendszeréből, vagy hogyan tehető ez a kivonulás békessé és fájdalommentessé?
- Mindezeket a feladatokat, hogyan lehet egy olyan egységes rendszerben kezelni, ahol az állam, ha nem is képes kiegyenlíteni a különböző háttérű gyerekek lehetőségeit, de legalább képes minden gyereknek indulóhelyzetéhez képest hasonló lehetőségeket kínálni?

Persze ezek a feladatok erőforrásokat igényelnek. Pénzt is, de még előbb a közösségi forrásokért folyó versenyben való sikeres fellépést megalapozó szellemi és szervező munkát. Komoly reményre ad okot, hogy a járvány fényében nem csak a közoktatás megosztottságát látjuk élesebben, hanem az is kiderült, a magyar iskola működőképes, sőt meglepően jól képes reagálni válsághelyzetben.

A járvány egyik legnagyobb hozadéka lehet, hogy az oktatás úgy zökkent ki a mindennapi rutinból és annak feszültségeiből, hogy mindezt pozitívan élte meg. Izgalmas dolgok nőhetnek ki abból, hogy a szülő, a tanár, az intézmény, az oktatásirányító közös sikerként élheti meg az elmúlt három hónapot.

Erről szól cikkünk második része – [itt találsz](#).